

Vad är poängen med nya planen?

DET DIGITALA LIVET I och med att den nya läroplanen trätt i kraft har - förskolan fått ett uppdrag kring digitalisering.

Vi har träffat två forskare som hjälper oss reda ut varför digitaliseringen är viktig, hur forskningen ser ut och vilka risker som finns.

06 SEP 2019

Förskolans nya läroplan har engagerat debattörer, forskare

och föräldrar och det är inte de nya formuleringarna kring jämställdhet eller hållbar utveckling som skapat mest diskussioner. De nya kraven på digitalisering är tydliga, förskolan ska jobba med digitalisering och förskollärarna har ansvaret för att genomföra det. Så vad betyder det egentligen att utveckla barnens förståelse för den digitalisering de möter i vardagen? Läser man läroplanen så står det ingenstans att det blir obligatoriskt med surfplattor på förskolan. Ord som surfplatta och internet förekommer inte ens i läroplanen.

Att arbeta med digital kompetens betyder inte nödvändigtvis att man arbetar med specifika digitala verktyg och med tanke på att surfplattorna började dyka upp i förskolan runt 2014 och den förra läroplanen höll i 20 år är det bra med skrivningar som är framtidssäkrade

Susanne Kjällander är doktor i didaktik vid Stockholms universitet och redaktör för boken Förskolans digitalisering på vetenskaplig grund. Hon betonar särskilt vikten av att börja med arbetet så tidigt som möjligt. Gärna innan barnen börjar få egna erfarenheter hemifrån av de digitala verktygen.

| Barn skiljer inte på digitala och andra verktyg. Men de
| behöver hjälp att förstå dem.

– Barn befinner sig i en digitaliserad miljö vare sig vi gillar det eller inte och de behöver kompetens för att hantera verktygen och lära sig tekniken bakom, säger hon. De behöver förstå att robotar är programmerade av människor och att det är människan som styr tekniken, inte tvärtom. Barn som växer upp i dag skiljer inte heller på digitala verktyg och andra verktyg. Det är bara verktyg och de behöver vuxnas hjälp och stöd att hantera dem.

Digitaliseringen i förskolan kom sent, det var först när plattorna dök upp 2014 som det hände på riktigt. I grundskolan har datorer använts i undervisningen i många år på olika sätt men i förskolan kom aldrig datorerna in i verksamheten på samma sätt i kontakten med barnen, utan det har mer varit som pedagogernas verktyg. De har använt datorerna till att skriva ut foton, göra bildspel och kreativa pyssel.

Surfplattor har ett mer intuitivt användningssätt, till skillnad från datorer, och passar bättre för yngre åldrar. Susanne Kjällander berättar att många barn är vana vid surfplattor redan när de börjar på förskolan men att användandet skiljer sig mycket mellan olika barn. Hon berättar om det som inom forskningen brukar benämnas som The App Gap. Man har i studier sett att föräldrars socioekonomiska situation styr vilka appar barnen använder. De som kommer från svagare grupper har färre appar och använder oftare surfplattor och digitala verktyg som konsumenter av film och spel. Barnen från starkare bakgrunder tenderar att ha appar som främjar läsning och problemlösning. Förskolans roll är att utjämna skillnader i bakgrund och på den här punkten blir det viktigt att visa på olika sätt att använda surfplattorna.

– Det handlar om att tillföra något till de yngsta. Och surfplattorna öppnar för andra sätt att kommunicera med symboler, musik och text. För dem som är nya i det svenska språket är det exempelvis fenomenalt att kunna få en text uppläst på fler språk än svenska. Det ger dimensioner som det analoga inte kan erbjuda. Man kan verkligen se att barnens agens ökar, det vill säga förmågan att styra och kontrollera sin egen tillvaro. Att låta barnen fotografera och skapa ur sin vardag ger spännande perspektiv.

SÅ HÄR STÅR DET I NYA LÄROPLANEN OM DIGITALISERING

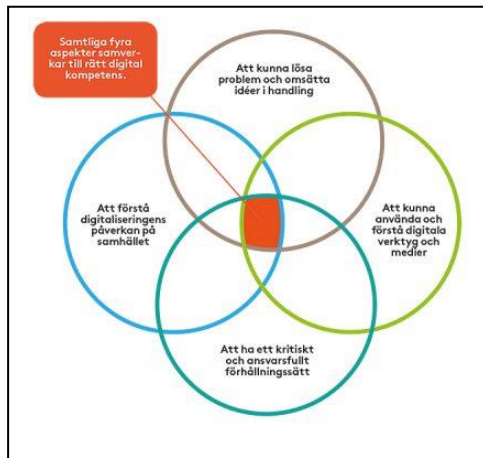
Utbildningen ska också ge barnen förutsättningar att utveckla adekvat digital kompetens genom att ge dem möjlighet att utveckla en förståelse för den digitalisering de möter i vardagen. Barnen ska ges möjlighet att grundlägga ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att de på sikt ska kunna se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information.

Principen 1:1 används ofta i grundskolan och handlar om att varje barn ska ha en egen digital enhet. Men i förskolan är det gruppens utveckling som är i fokus, förklarar Susanne Kjällander. Då finns det verkligen ingen anledning att det ska vara en surfplatta per förskolebarn. I stället bör man hitta former som använder sig av styrkan i det kollektiva lärandet som alltid funnits i förskolan.

Digitalisering behöver inte ens innebära surfplattor. Digitaliseringen finns ju omkring oss i klockor, kameror och lampor. Uppgiften är att förbereda barnen på att hantera den verklighet de växer upp i.

– Svenska skolbarn är i världsklass på att avkoda digital text, berättar Susanne Kjällander. Digital text är dessutom svårare att ta till sig så det är viktigt att man kommer i gång tidigt. Att kunna läsa på skärm är en förmåga som behöver tränas nu när allt mer text vi får till oss presenteras på en digital enhet. Men det gäller att göra det på rätt sätt, bara för att barnen presenteras för text betyder det inte per automatik att de lär sig läsa. Man trodde länge att man kunde skriva sig till läsning (ASL), men forskning har visat att det inte får de effekterna.

Men vad betyder egentligen att ha adekvat digital kompetens för ett barn i förskoleåldern?

Karin Forsling är lektor på Karlstads universitet och forskar inom området barn och ungas skrivande och läsande i digitala lärmiljöer. Hon har arbetat som lärare sedan 1980 och undervisar även på förskolläraryrket sedan många år.

Karin beskriver fyra olika aspekter som tillsammans formar en adekvat digital kompetens: att kunna använda verktygen, förstå tekniken, omsätta idéer i handling och ha ett kritiskt förhållningssätt.

– De olika delarna är lika viktiga och samspekar. Sen handlar det ju alltid om att det ska vara på barnets egen nivå. Målet att de ska förstå digitaliseringens påverkan på samhället blir väldigt abstrakt för en

femåring. Där handlar det om att skapa förutsättningar för att kunna tänka, lära, kommunicera och samarbeta. Kunskaper som man behöver ha med sig i ett samhälle som är präglad av stort informationsflöde och som är i kontinuerlig förändring.

Karin Forsling berättar exempelvis om forskningsprojektet ”Fotografera en plats på förskolan där du mår bra”. Där låter man barnen själva dokumentera var de trivs på förskolan och sedan samtalar man om bilderna och reflekterar tillsammans.

Att kunna lösa problem och omsätta idéer i handling handlar om barnets initiativförmåga. Om att gestalta, uppleva, undersöka och utforska. Här framhåller Susanne Kjällander digital slöjd, så kallad maker space, som ett bra exempel. Där använder man digitala verktyg för att skapa fysiska saker, exempelvis genom att rita något som man sedan kan skriva ut i plast på en 3D-printer. Men det handlar också om att man själv kan välja bilder man vill skriva ut och färglägga eller hitta nya mönster till pärlplattor.

Karin Forsling beskriver att förskolläraren har en nyckelroll i digitaliseringen, precis som i de andra delarna av förskolans verksamhet. Det krävs en god pedagogisk kompetens och en didaktisk flexibilitet. Det är viktigt att ha en transformationskompetens, alltså förmågan att använda olika lärverktyg vid olika lärtillfällen och skeden. Att veta när man ska använda ett riktigt pussel eller göra det på datorn och där måste pedagogen kontinuerligt ställa frågan varför: ”Varför vill jag göra det här?”

| Pedagogerna måste veta när man bäst använder ett
| riktigt pussel och när det funkar med datorn.

Det kritiska och ansvarsfulla förhållningssättet till digitalisering är något som både Karin Forsling och Susanne Kjällander betonar som viktigt.

Karin Forsling berättar om ett experiment där man tillsammans med barnen retuscherar in kompisar i olika miljöer, exempelvis en djungel, för att sedan tillsammans resonera om huruvida barnet befunnit sig i djungeln eller inte.

Förmågan att tolka bilder och vad som händer på skärmen behöver de hjälp med att träna upp och det behöver de vuxna pedagogers hjälp med. Det är inget som barnen lär sig på egen hand, fortsätter Susanne Kjällander.

Ett ansvarsfullt förhållningssätt till de digitala medierna handlar exempelvis om att be om lov kring fotografering och respekt för sin egen och andras integritet. Frågan ”Får jag ta en bild på dig?” kan ju besvaras på så många sätt och barnen behöver lära sig både att svara och att lyssna på andras svar. Forskning visar dessutom att de barn som är vana att hantera surfplattor och digitala enheter blir bättre på att identifiera faror online. Ju mer man lär sig om en viss miljö, desto bättre blir man på att hantera den, oavsett om det handlar om trafik, skog eller digitala miljöer.

Vilka risker finns det med digitaliseringen?

När det kommer till risker ser varken Karin Forsling eller Susanne Kjällander några egentliga risker med digitaliseringsmålen i den nya läroplanen. Det handlar ju inte om att ersätta pedagogerna med surfplattor eller låta barnen själva bestämma hur mycket de vill använda dem. De risker som man sett i forskning kring surfplattor handlar till stor del om stillasittande, passiv konsumtion och dåliga kostvanor. Användandet av surfplattor och digitala verktyg behöver inte innebära att den så kallade ”skärmtiden” för barnen ökar. Vissa forskare pekar också på risken att det är marknaden och företagen som ligger bakom digitala enheter som styr inköp och användning.

– I förskolan är man van att låta barnen klippa med saxar, baka, stöpa ljus och massvis med andra saker som kan sluta illa, säger Susanne Kjällander. Så jag har fullt förtroende för att pedagogerna kan planera digitaliseringen så det passar i förhållande till barnens ålder och utveckling.

Men vad säger forskningen om hur man blir framgångsrik med förskolans digitalisering?

Enligt Karin Forsling är det planen för verksamheten som är nyckeln. En plan där man går igenom vad man vill uppnå i gruppen och vilka verktyg och aktiviteter man ska använda sig av för att nå dit. Inget sker av sig självt, det räcker inte att lägga en surfplatta på bordet.

Förskolorna är på gång och de förskollärare hon varit i kontakt med är väldigt positiva och jobbar redan i stor utsträckning med de här frågorna. Den gemensamma reflektionen är något som Karin Forslings forskning visat är viktigt för att lyckas.

Att man hela tiden agerar tillsammans.

Där kan verkligen digitala verktyg främja och utveckla den kommunikativa kompetensen.

AV HENRIK PALLIN

Tidningen Förskolan